

Lestvice ocenjevanja stanja zmogljivosti

S. Hotujec, M. Urankar in M. Zwitter

Z oceno stanja zmogljivosti poskušamo opredeliti bolnikovo splošno fizično stanje ter oceniti vpliv bolezni in zdravstvenih ukrepov na vsakodnevne življenjske aktivnosti bolnika.

V onkologiji to merilno orodje uporabljamo kot enega izmed parametrov pri odločanju o zdravljenju s kemoterapijo, z obsevanjem ali s kirurgijo. Prav tako je lahko merilo za določitev intenzivnosti paliativne nege. V kliničnih raziskavah je ocenjevanje stanja zmogljivosti lahko merilo kakovosti življenja.

Na razpolago imamo več različnih ocenjevalnih lestvic. Najbolj pogosto uporabljamo lestvice po Karnofskem in po Zubrodu ter lestvici po WHO in ECOG, ki sta praktično identični Zubrodovi lestvici. Za ocenjevanje stanja zmogljivosti otrok do 16. leta pa uporabljamo lestvico, ki jo je sestavil Lansky.

Lestvica po Karnofskem

Ameriška zdravnik, David Karnofsky in Joseph Burchenal, sta lestvico v štiridesetih letih prejšnjega stoletja razvila kot poskus ocene izida zdravljenja pri bolnikih z rakom.

Lestvica omogoča razvrščanje bolnikov v različne kategorije glede na njihovo funkcionalno sposobnost. Lahko jo uporabljamo za primerjanje učinka različnih zdravljenja in za oceno prognoze pri bolniku. Nižja, kot je kategorija, slabši so rezultati zdravljenja in manjša je verjetnost bolnikovega preživetja pri večini resnih boleznih. Lestvico sestavlja 11 kategorij, od 100% do 0%, kjer 100% pomeni "popolno" zdravje, 0% pa smrt. Razpon vsake kategorije predstavlja 10%. Kadar bolnikovo stanje ne ustreza natančnemu opisu statusa na lestvici, lahko zdravnik poda oceno tudi znotraj ene kategorije (npr. 85%).

Lestvice ZUBROD/WHO/ECOG

Avtor lestvice Zubrod je ameriški onkolog Charles Gordon Zubrod, ki je imel pomembno vlogo pri začetkih zdravljenja rakavih obolenj s kemoterapijo. Zelo podobno lestvico uporabljata tudi Eastern Cooperative Oncology Group (ECOG) in World Health Organization (WHO). Vse te lestvice večinoma navajajo skupaj, kot prikazuje tabela 1.

Prednosti in pomanjkljivosti uporabe lestvic stanja zmogljivosti

Lestvice stanja zmogljivosti so dragocen pripomoček pri racionalnem odločanju v onkologiji. Omogočajo nam dvojje: izbor zdravljenja in spremljanje učinkov zdravljenja. Z njihovo pomočjo razvrstimo bolnike med tiste, ki jih lahko zdravimo brez pomembnega tveganja, med bolnike, kjer je primerno manj intenzivno zdravljenje in med bolnike, ki jih zdravimo le s podpornim in simptomatskim zdravljenjem.

Ocena stanja zmogljivosti je v kliničnih raziskavah redno med vključitvenimi kriteriji. Poleg kliničnih raziskav pa z oceno stanja zmogljivosti spremljamo učinke zdravljenja tudi pri rednem delu. Še posebno, kadar gre za neozdravljivo bolezen, moramo ob oceni remisije rakave bolezni opisati tudi sopojave zdravljenja. Ocena stanja zmogljivosti je tako eden od pomembnih ciljev opazovanja ("endpoints") pri kliničnih raziskavah. Glavna pomanjkljivost lestvic stanja zmogljivosti je njihova nedosledna in nekritična uporaba. Pogosto slišimo ali beremo, da je bolnik v 100% stanju zmogljivosti. Le redko je to res: tak bolnik naj ne bi imel prav nobenih težav in bi bil polno aktiven. Ko nam takega bolnika predstavijo "v živo", pa vidimo, da komaj še hodi. Če torej nismo dosledni pri razvrstitvi bolnika v ustrezno kategorijo lestvice, je mnogo bolje, da lestvice sploh ne uporabimo.

In za konec: lestvice stanja zmogljivosti so dragocen pripomoček, vendar nič več kot to. Nobena lestvica ne more nadomestiti zdravnikovega opisa bolnikovega psihičnega stanja, prehranjenosti, apetita in telesne teže, fizične moči, pokretnosti in vodilnih simptomov bolezni.

WHO/ ECOG/ ZUBROD	Karnofsky	Status bolnika
0	100	aktiven, brez znakov bolezni
1	90	aktiven, minimalni znaki bolezni
1	80	zmanjšana aktivnost, zmerni znaki bolezni
2	70	ni normalne aktivnosti, skrbi zase
2	60	potrebuje občasno pomoč
3	50	pogosto potrebuje pomoč in zdravniško oskrbo
3	40	prizadet, potrebuje posebno oskrbo
4	30	močno prizadet, indicirana hospitalizacija
4	20	zelo bolan, nujna hospitalizacija, aktivna terapija
4	10	moribunden
5	0	smrt

Tabela 1: Primerjava lestvic za oceno stanja zmogljivosti

Viri

1. Turić M., Kolarić K., Eljuga D. Klinička onkologija, Nakladni zavod Globus, Klinika za tumore, Hrvatska liga protiv raka, Zagreb, 1996, 161–162.
2. Rubin P., Williams J. P., Clinical oncology, A Multidisciplinary Approach for Physicians and Students, 8th Edition, Philadelphia [etc.]: Saunders, cop. 2001.
3. http://en.wikipedia.org/wiki/Performance_status.